

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
географічний факультет, Військовий інститут

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
географічний факультет

Одеський національний університет імені І.І.Мечнікова
геолого-географічний факультет

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна
кафедра туристичного бізнесу та країнознавства

Волинський національний університет імені Лесі Українки
кафедра туризму та готельного господарства

Ужгородський національний університет
факультет туризму та міжнародних комунікацій

Луцький національний технічний університет
кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

Мукачівський державний університет
кафедра географії та суспільних дисциплін

Київський національний лінгвістичний університет
кафедра психології і туризму

Економічний університет у Катовіцах

Сілезький університет у Катовіцах
Інститут суспільно-економічної географії і управління простором

Верхньосілезька академія імені Войцеха Корфантего

Управління туризму та промоцій Київської міськдержадміністрації

Асоціація в'їзних туроператорів України

Київське військово-історичне товариство

Інститут досліджень діаспори

ВІЙНА ТА ТУРИЗМ

Матеріали
міжнародної науково-практичної конференції
Київ, 11 листопада 2022 р.

УДК 338.48:355.422(477:470)(082)

В42

Війна та туризм: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 11 листопада 2022 р.) – К.:ТОВ «Геопринт»,2022. – 319 с.

*Рекомендовано до друку Вченою радою географічного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
протокол № 3 від 25 жовтня 2022 р.*

*Рекомендовано до друку Вченою радою Військового інституту
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
протокол № 3 від 17 листопада 2022 р.*

Рецензенти:

Мальська Марта

докторка економічних наук, професорка
Львівський національний університет імені Івана Франка

Король Олександр

доктор географічних наук, професор
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Антоненко Володимир

доктор географічних наук, професор
Київський університет культури

ISBN 978-617-674-060-5

Збірка матеріалів міжнародної науково-практичної конференції містить його програму та результати студіювань науковців, педагогів, аспірантів і студентів різних регіональних центрів, а також практиків туризму. У публікаціях висвітлюються та аналізуються питання впливу воєнних дій на туристсько-рекреаційний потенціал території, втрат туризму через російсько-українську війну, воєнного туризму як навчальної дисципліни, глобальних викликів для України та світу війн та воєнних конфліктів, резильєнтності туристської індустрії під час війн та воєнних конфліктів, впливу на міжнародний туризм українсько-російської війни, етноксеногенного потенціалу воєнно-історичного туризму та об'єктно-предметної сутності цієї складової воєнного туризму, фортифікацій в туризмі (потенціал, використання та перспективи), ризик-менеджменту в туризмі (фактор війн та воєнних конфліктів), а також фактор російсько-українських війн та воєнних конфліктів в гуманітарному проєкті «Місця пам'яті на мапі України».

© Винниченко І., упорядкування, 2022

Вплив воєнних дій на туристсько-рекреаційний потенціал території

A.Dziubińska, M.Komańda Wyzwania dla ukraińskiej turystyki przyjazdowej. Doświadczenie czasu wojny...	107
Кашка М., Пришляк Д. Перспективи розвитку інклюзивного туризму в умовах сьогодення України.	110
Шевченко Р. Екологічне києвознавство як когнітивна галузь туристчної та краєзнавчої науки в умовах війни.....	113
Белікова М. Використання сільського зеленого, екскурсійного, музейного видів туризму під час війни в Україні.....	117
Гедін М. Сталий розвиток туризму в Україні в умовах воєнного стану.....	120
Комова О. Збереження музейної спадщини в умовах війни: європейський досвід та українські реалії.....	123
Чернишова Т., Шуляр Д. Вплив воєнних дій на туристсько-рекреаційний потенціал України.....	127
Кашка М., Твардовська О. Особливості розвитку релігійного туризму на Закарпатті у воєнний час.....	130
Пеняк П., Кочан В. Туризм на Закарпатті під час воєнного стану.....	134
Габчак Н., Габчак С. Особливості транскордонної співпраці в галузі туризму єврорегіонів України.....	136
Ільїн Л., Пасічник М. Адаптація ресторанного бізнесу Волинської області до умов воєнного стану	140
Яковишина М., Климюк Д. Вплив воєнних дій на готельно-ресторанний комплекс «Тунель Кохання Tunnel of Love».....	142
Беженар І. Перспективи розвитку туризму в Україні.....	143

Фортифікації в туризмі:

потенціал, використання, перспективи

Гринюк Д. Смирнов І. Місто Сус у світовому досвіді історико-культурної, фортифікаційної, воєнної та рекреаційної практики.....	148
Хіноцька А., Винниченко І. Друга фортеця Хмельниччини.....	154
Смирнов І. Цитадель Масада – найпопулярніший туристичний об'єкт Ізраїлю.....	158
Гонтаренко Є., Винниченко І. «Хегевальд»: стан та пропозиції промоції.....	164

5. Участь у конференції «Туризм Закарпаття в умовах воєнного стану: актуальні виклики та пошук рішень»: офіційний сайт УжНУ. URL: www.uzhnu.edu.ua/uk/news/-uchast-u-konferentsiji-turizm-zakarpattya-v-umovah-voennogo-st.htm (дата звернення 20.10.2022).
6. Чабан М. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку туризму». Частина II. – Миколаїв: ВП «МФ КНУКІМ», 2015. – С.131 – 133.

Пеняк Павло, Кочан Володимир

ТУРИЗМ НА ЗАКАРПАТТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Віроломний напад Росії на Україну змінив звичне життя людей, негативно вплинув на функціонування практично всіх галузей народного господарства, в тому числі й сфери туризму. Не оминув параліч цієї галузі й відносно спокійне Закарпаття, яке вважається однією із важливих туристичних атракцій на мапі України.

Протягом перших двох-трьох місяців широкомасштабної агресії в регіоні основна увага зверталася на розміщення вимушених переселенців та волонтерську діяльність. Окремі працівники туристичної сфери Закарпаття почали допомагати фронту, знайшли себе на ниві волонтерства. Так, наприклад, екскурсовод й туризмознавець Макс Адаменко з Мукачева, якого знають багато тутешніх мешканців, зайнявся виготовленням перископів (прилади бачення, що дозволяють спостерігати за об'єктом із безпечного місця) [4, с. 5]. Вони допомагають рятувати життя нашим захисникам. У сфері харчування приблизно до 20 % закладів припинили роботу, або тимчасово призупинили свою діяльність, тому що виникла проблема з кадрами. Останні почали виїжджати й бізнес змушений був шукати нових працівників, у тому числі і серед вимушених переселенців. Їх точна цифра не називалася, хоча є дані про приблизно 400 тис. вимушено переміщених осіб.

У перші сто днів від початку війни заповнення готелів та садиб сягало 100 %. Наприкінці весни рівень завантаженості закладів гостинності сягав 60 – 70 %, а влітку окремі з них були заповнені заледве на третину, та й то частіше за все під час вихідних [1, с. 7]. Це пояснюється певною стабілізацією ситуації, поверненням частини вимушено переміщених осіб до своїх помешкань.

Зважаючи на те, що на Закарпатті ще залишається велика кількість переселенців, то на них не варто розраховувати як користувачів туристичних послуг. Усе впирається у відсутність коштів. Натомість туризмознавці схильні вважати, що прослідковується така тенденція, як необхідність психологічної реабілітації громадян, які вирвалися з пекла бойових дій або окупації. Це насамперед стосується родин з дітьми, людей похилого віку, які отримують путі-

вки до санаторіїв, санаторіїв-профілакторіїв. Тут можна поєднати лікування з активним відпочинком. Це можуть бути походи в гори, відпочинок на річці, відвідання басейну тощо.

Вартість проживання, за оцінками туризмознавців, власники готелів й садиб не піднімають, адже добре розуміють, що нині не той час, щоб отримувати прибутки. Це 300 гривень з людини на добу (600 – 700 гривень за двомісний номер) [1, с. 7]. Що стосується харчування, то ціни тут визначити важче, так як на вартість продуктів суттєво впливає подорожчання пального, харчів, дефіцит окремих товарів. У середньому на обід одній особі потрібно витратити 80 – 100 гривень (комплексні обіди), а якщо додати сніданки та вечері, то сума складе 300 – 500 гривень на добу. Нині підприємства індустрії туризму (міні-готелі, агро-садиби зеленого туризму) завантажені на чверть. «Ковідні» канікули їх підточили, а війна фактично добила. Правда, позитивним моментом стало те, що протягом січня – серпня 2022 року до місцевих бюджетів Закарпатської області сплачено майже 13 млн. 449 тис. гривень туристичного збору, що на 94,5 % більше за аналогічний період 2021 року. Туристичний збір, сплачений фізичними особами, становить 6,4 млн. гривень, а збір, сплачений юридичними особами - близько 7 млн. гривень [6].

На погляд туризмознавців, цього року варто орієнтуватися на місцевого туриста, якого треба зацікавити чимось цікавим й нестандартним, а також на вимушених переселенців. Гостям Закарпаття пропонується кількадедне перебування на території національного природного парку «Синевир» з відвіданням перлини Карпат – Синевирського озера, екскурсія в село Колочава Хустського району, де приймають відвідувачів 12 музеїв, нововідкритий аквапарк «Карпатія» у Мукачеві з місцевою термальною водою, басейн із соленою водою в селі Мідяниця Мукачівського району, місцеве крафтове виробництво з відвідуванням сироварень, винних підвалів, музеїв леквару (повидло), меду тощо. Поблизу міста Перечин, на 10 га гірських схилів, під час цвітіння (травень-червень) росте та чарує погляди відвідувачів запашна лаванда. Це місце назвали закарпатським провансом [5]. Багато екскурсиводів розробили власні програми, які адаптовані під вимушених переселенців, і вони як волонтери або за символічну оплату проводять екскурсії цікавими локаціями краю.

Негаразди у туристичній сфері краю найкраще можна проілюструвати на прикладі Пилипця на Міжгірщині, який часто називають верховинським Буковелем [2, с. 6]. До початку війни тут цілий рік спостерігалася велика кількість рекреантів, де кожен знаходив свої вподобання. Взимку до послуг любителів гірськолижного відпочинку діяло п'ять витягів, один із яких – найдовший у Карпатах. Влітку туристів приваблювало неповторне природне явище – водоспад

Шипіт, любителі екстриму займалися тут дельтапланеризмом, проводячи розіграш кубка Карпат, велосипедисти героїчно долали тутешні гірські масиви. На жаль, нині все це поставлено на паузу.

Негативні процеси торкнулися також діяльності крайових турагенств й туроператорів, які відправляли за кордон бажаючих відпочити. Після 24 лютого склалася така ситуація, коли відправляти було нікого: любителі мандрівок подалися в країни Європи як вимушені біженці, що тікали від війни, було скасовано десятки заброньованих турів. Місяці тиші в закордонному туризмі змінилися певним пожвавленням на початку літнього сезону. Туроператори, які спеціалізуються на автобусних турах зі Львова, Києва, Ужгорода, почали працювати, як і в довоєнний час. Автобусом можна поїхати на відпочинок в Болгарію, Хорватію, Чорногорію, Албанію. Такі тури є і в Італію, Іспанію, навіть до Туреччини (він, правда, найдовший, бо добиратися треба більше півтори доби) [3]. Вони користуються значним попитом, бо вилетіти зі Львова до Туреччини чи Єгипту, як раніше, неможливо. Однак окремі туроператори змогли організувати вильоти з деяких європейських міст. Наприклад, є трансфери – їдете до Кошиць, Будапешта, Жешува чи Варшави, а звідти летите у той же Єгипет чи турецьку Анталію. Зрозуміло, що це вже будуть не старі українські ціни, а набагато вищі.

На завершення висловимо сподівання, що всі негаразди, що спіткали туристично-рекреаційну галузь краю, є тимчасовим явищем, і після нашої перемоги вона не тільки повернеться до довоєнного рівня, але й стане локомотивом економічного процвітання Закарпаття.

1. *Петерварі Н.* Відпочинок під час війни: що пропонують туристам на Закарпатті? *Новини Закарпаття.* 2022. № 25. С. 7.
2. *Пилипчинець В.* Мертвий літній сезон у райському куточку. *Новини Закарпаття.* 2022. № 26. С. 6.
3. *Штефаньо О.* Із літаків туристи пересіли на автобуси, а замість Єгипту – переважно Болгарія. *Новини Закарпаття.* 2022. № 30. С. 5.
4. *Штефаньо О.* Мукачівський екскурсовод став виробником перископів, які рятують життя наших воїнів. *Новини Закарпаття.* 2022. № 33. С. 5.
5. Дивувати є чим: як війна змінила туризм на Закарпатті та скільки коштує відпочинок. URL: nizhyn.in.ua
6. До бюджетів Закарпаття надійшло 13,4 млн. грн туристичного збору – вдвічі більше, ніж торік. URL: zakarpatya.net.ua/News/

Габчак Наталія, Габчак Станіслав

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСКОРДОННОЇ СПІВПРАЦІ В ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ ЄВРОРЕГІОНІВ УКРАЇНИ

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>